

City Deal (in verkenning) over hoe je Ai kan inzetten in de stad

(wijzigingen voorbehouden, versie 2 februari 2025, klik hier voor de meest actuele versie: <https://elba-rec.nl/app/uploads/Opzet-CD-Ai.pdf> of kijk op www.city-deal.ai)

Nederlandse steden zijn complexe systemen, die niet alleen aan de grenzen van hun groei zitten, maar ook een aantal grote opgaven moeten oplossen zoals de woningnood, klimaatverandering en energietransitie. Dat gaat niet vanzelf. Voor elke vierkante meter in Nederlandse steden zijn er wetten, regels en belangen en belanghebbenden.

Er zijn ook nieuwe kansen. Er wordt steeds meer data verzameld en die data wordt ook steeds beter ontsloten. Daar wordt bijvoorbeeld aan gewerkt in het [DMI-ecosysteem](#). Hierdoor weten we steeds meer over onze steden. Die data kunnen we met behulp van Ai-systemen inzetten om inzicht te krijgen over het functioneren van de stad en zo kunnen we betere planologische beslissingen nemen. We kunnen Ai inzetten in beleidsvorming, besluitvorming en uitvoering.

Wat gaan we doen?

Dat weten we nog niet precies. Alles wat u hieronder leest is de manier hoe we er nu tegenaan kijken. Maar samen met de potentiële partners in de City Deal stellen we de komende maanden onze visie bij. Het is dus werk in uitvoering dat uiteindelijk uitmondt in de Dealtekst die we in september 2025 willen bekrachtigen.

Zoals we er nu tegenaan kijken willen we in de City Deal over Ai willen onderzoeken hoe we Ai kunnen inzetten in de processen die effect hebben op het functioneren van steden en dorpen. Daarbij nemen we de inwoner als uitgangspunt. Die heeft hier dagelijks mee te maken. Denk aan het verkeer, energievoorziening, maar ook processen in het sociaal domein of de woningnood. We kijken dus naar de externe processen van de overheid, over de inzet van Ai in interne processen gaat deze City Deal niet.

Wat is artificiële intelligentie (Ai)?

Er zijn veel definities van Ai, die vaak een beetje op elkaar lijken. Wij hanteren de definitie van de Europese [“High-Level Expert Group on Ai”](#) (die ook door de WRR wordt gebruikt in het rapport [“Opgave Ai”](#)): “Systemen die intelligent gedrag vertonen door hun omgeving te analyseren en – met enige graad van autonomie – actie te ondernemen om specifieke doelen te bereiken.”

Voorbeeld van een mogelijke toepassing in ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling: Ai kan worden gebruikt om gegevens van GPS-tracking, verkeerssensoren en openbaar vervoerssystemen te analyseren. Algoritmes kunnen hiermee mobiliteitsstromen in kaart brengen, zoals de meest gebruikte routes, verkeersopstoppingen en knelpunten in OV. Deze inzichten kunnen worden toegepast om verkeersdrukte te verminderen door inzet van slimme verkeerslichten en door dynamische routes aan te passen. En om openbaar vervoerslijnen te optimaliseren door nieuwe haltes te plannen waar veel vraag is.

Wat is generatieve Ai?

Een vorm van Ai die momenteel veel aandacht krijgt is generatieve Ai. Het [Rathenau Instituut](#) omschrijft het als volgt: “De naam generatieve Ai verwijst naar artificiële-intelligentiesystemen die geautomatiseerd content kunnen maken, op verzoek van een gebruiker. Denk hierbij aan teksten zoals een sollicitatiebrief, programmeercode of een schoolopstel, beelden zoals schilderijen of foto’s, video’s en geluiden zoals de stemmen van verschillende personen. De gebruiker hoeft geen programmeercode te beheersen, en kan via menselijke taal (prompts) interacteren met het generatieve systeem.”

Voorbeeld van een mogelijke toepassing in ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling: Generatieve Ai kan worden ingezet voor het ontwerpen van steden en gebouwen. Bijvoorbeeld door het simuleren van verschillende stedelijke scenario’s die rekening houden met milieufactoren, bevolkingsdichtheid en infrastructuurbehoeften. Dit stelt ontwerpers en beleidsmakers in staat om snel alternatieven te visualiseren en te evalueren.

Andere vormen van Ai

Bij Ai-toepassingen in de stad kunnen diverse technieken worden gebruikt, afhankelijk van het doel en de opgave. Naast generatieve Ai gaat het bijvoorbeeld om machine learning (voorbeeld: verkeersanalyse), computer vision (slimme camera’s), natural language processing (analyse burgerparticipatie), edge

computing (realtime analyse), multi-agent systems (autonome voertuigen) en digital twins (laten zien van ruimtelijke ingreep). In de City Deal over Ai staat de opgave centraal en is de Ai-oplossing volgend. In de City Deal over Ai willen we leren hoe we Ai kunnen inzetten in het beter laten functioneren van de stad. We focussen dus op processen die binnen de stad worden ontwikkeld en toegepast, zoals bijvoorbeeld mobiliteit, de energietransitie of de woningbouwopgave.

Uitgangspunten bij toepassing van Ai

Uitgangspunt bij het gebruik van Ai is dat de Nederlandse samenleving optimaal gebruik gaat maken van de kansen van Ai. Maar wel op een manier dat publieke waarden en mensenrechten zoals het verbod van discriminatie, privacy en autonomie voorop staan en geborgd zijn. Daarbij letten we ook op milieueffecten (zoals energieverbruik) en het risico op het verliezen van de eigen identiteit in de uitkomsten.

City Deal: leren, innoveren en implementeren

Om dat te leren, verkennen we bij [Agenda Stad](#) de nieuwe City Deal over Ai. In [City Deals](#) worden concrete samenwerkingsafspraken tussen steden, Rijk, andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties verankerd. Die deals moeten leiden tot innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken en/of maatregelen bevatten om het economisch ecosysteem van de stedelijke regio('s) te versterken.

In deze City Deal leren we van en met gemeenten hoe je Ai op een verantwoorde manier kan benutten om inzicht te krijgen in complexe stedelijke systemen. Hoe Ai kan worden ingezet bij het verbeteren van de processen die met die systemen te maken hebben? En wat dat betekent voor beleidsvorming, besluitvorming en uitvoering?

Een vervolgoed, in een later stadium, kan zijn om wijken met elkaar verbinden om, als een neurale netwerk, te leren wat het is om een goede wijk te zijn. Waarbij we de begrippen 'goed' en 'wijk' nog precies moeten definiëren.

Daarmee wordt deze City Deal een kennisnetwerk en ontwikkelgroep in één.

Kennisnetwerk: de basis

Het doel van het Kennisnetwerk binnen de City Deal over Ai is het ontwikkelen, delen en borgen van kennis over Ai in de stedelijke context. Dat doen we in nauwe samenwerking met het [DMI-ecosysteem](#).

We organiseren maandelijkse bijeenkomsten om kennis en ervaringen te delen en ontwikkelen kennisproducten (zoals masterclasses, studiereizen, webinars, podcasts) voor de deelnemers van onze City Deal en andere geïnteresseerden. Jaarlijks werken we, met de gemeente Breda, mee aan [Congres 'Ai in de Stad'](#) waar we onze resultaten het podium geven, maar ook leren van wat er in de rest van de wereld gebeurt.

Ontwikkelgroepen: werken aan resultaat

We ontwikkelen in groepen geïnteresseerde partners van de City Deal concrete Ai-oplossingen voor toepassingen in de stad. Daarbij onderzoeken we eerst per geïnteresseerde deelnemende gemeente waar de behoefte zit. We focussen op de verschillende domeinen (sociaal domein, fysiek domein etc.) die een gemeente heeft.

Bij een geïnteresseerde gemeente voeren we een scan uit van het domein, waarbij we de behoefte analyseren. Die vergelijken we waar mogelijk met andere gemeenten. Vervolgens ontwikkelen we samen met de betrokken partners oplossingen voor die behoefte. Elke groep werkt zo zelfstandig mogelijk. Zo zorgen we voor directe betrokkenheid.

Denk daarbij bijvoorbeeld aan: AI-gedreven stedelijk ontwerp, een lokale generatieve AI-toolkit genaamd Imagine Engine, een publieke dienst metgezellen in de vorm van een ID-portemonnee, en een kloon van de burgemeester of een synthetische burger.

Borging via DMI-ecosysteem en andere relevante netwerken

De kennis en producten die we ontwikkelen borgen we via relevante netwerken zoals het [DMI-ecosysteem](#). We betrekken deze borgingslocaties zo snel mogelijk het ontwikkelproces.

Planning

De voorlopige planning voor de verkenningsfase van de City Deal ziet er als volgt uit (wijzigingen voorbehouden)

>> januari en februari 2025 – Opstellen visiedocument

- >> februari – april – Stakeholders betrekken en inhoud City Deal vormgeven (inhoudelijk en procesmatig)
- >> 6 mei – Go-no-go op basis van partnerbetrokkenheid
- >> mei – Afronden Dealtekst, bepalen definitieve naam en aanleveren bij partners voor bestuurlijke besluitvorming in eigen organisatie
- >> juni – Bestuurlijke besluitvorming bij partners
- >> half september – Ondertekenen City Deal

Verkenningbijeenkomsten

Deze City Deal ontwikkelen we samen met partners. Daartoe organiseren we de komende maanden verkenningbijeenkomsten. Dat doen we op 4 maart 's middags in Amersfoort; 2 april 's middags in Den Haag; 13 mei 's ochtends in Amersfoort en 5 juni 's middags in Den Haag. Wil je daaraan meedoen, neem dan even contact met ons op.

Initiatiefnemers

Zoals elke City Deal valt ook deze City Deal onder het programma [Agenda Stad](#). In de uitvoering wordt samengewerkt met [ELBA\REC](#), [Bredata](#) en [Starling Associates](#). Tijdens de kwartiermakersfase worden ook de rollen van de initiatiefnemers verder omschreven.

Gezocht: partners

- >> We zoeken partners die mee willen doen aan de City Deal
- >> Er is ruimte voor maximaal 15 tot 20 deelnemende gemeenten, zodat er een groep ontstaat die elkaar kent en samen werkt aan de vraag hoe je Ai in de Stad kan zetten.
- >> Ook zoeken we ministeries en provincies die willen aanhaken.
- >> En bedrijven die in deze nieuwe City Deal willen leren, innoveren en experimenteren.

Gevraagde partnerbijdrage

Partners dragen bij in tijd en via een financiële bijdrage. De jaarlijkse bijdrage bedraagt 30.000 euro voor ministeries; 20.000 euro voor provincies; 10.000 euro voor 100.000+ gemeenten, bedrijven en zbo's; 5.000 euro voor gemeenten met minder dan 100.000 inwoners. Genoemde bedragen zijn exclusief btw. Deze partnerbijdrage wordt ingezet voor het Kennisnetwerk. De ontwikkelgroepen kunnen zelf aanvullende financiering organiseren.

Contact

Als je interesse hebt om partner te worden van deze nieuwe City Deal, stuur dan een mailtje naar Jan-Willem Wesselink van ELBA\REC (via j.wesselink@elba-rec.nl) of bel naar +31338700100 en vraag naar Jan-Willem. Je kan ook contact opnemen met Tim op 't Hoog van het Ministerie van BZK (Agenda Stad) via tim.hoog@minbzk.nl of +31704266426.